

Ивана З. Танасијевић

ЉУБАВ КАО РЕЛИГИЈА У СВЕТУ УМНОЖЕНЕ СМРТИ

(Халина Пошвјатовска: *Изабране њесме*, избор и превод с пољског Милица Маркић, Народна библиотека „Стефан Првовенчани“, Краљево, 2018)

У оквирима пољске националне књижевности Халина Пошвјатовска представља једну од најзначајнијих фигура, чија је иновативност песничког израза, као и аутентична поетика, сврстала песникињу у ред аутора за чијим делом и данас влада велико интересовање. Рођена 1935. године у пољском граду Ченстохова, за живота, који је трајао само тридесет две године, написала је четири збирке – *Иголойоклоничка химна* (1958), *Данашњи дан* (1963), *Ода рукама* (1966), *Још једна усјомена* (1967) – од којих је последња постхумно објављена. Након песникињине смрти објављен је и кратки аутобиографски роман *Прича за њријашеља*.

Изабране њесме, које је у склопу едиције „Повеља“ превела и приредила Милица Маркић, представљају збирку која на најбољи могући начин осликава поетику ауторкиног стваралаштва, у којој се више него јасно оцртавају кључне преокупације и аутентични мотиви. Исповедна лирика јесте термин којим бисмо могли дефинисати и жанровски одредити ауторкин опус, јер за песникињу „срце је апсолутни владар“ (118), па је, самим тим, и песништво нужно одређено лирским начелом стварања.

У оквиру основних тема, значајно место заузима промишљање улоге самога песништва, али и његове поетичке усмерености. У ауторкиној поетици, поезија бива одређена емоционалним делом бића, као основним принципом, постајући „корен“ и срж уметничког стварања: „последњи лептир / хтеде је узети / на крилима однети заплењено благо / али је лирика / остала у корењу“ (31). Осврћући се на песничке тенденције које почивају на основи мисаоног, Пошвјатовска категорично одбацује приступ поезији као семантички кодираном пољу, истичући емоционалност, као једину здраву основу песничког стварања: „И када ми тражите значење, осећам да грана / што држи крто гнездо пуца и ломи се под теретом баченог / клавира“ (85).

Хераклитов филозофски утицај на њен песнички израз недвосмислено истиче и сама Пошвјатовска, видећи ватру као мотив неодвојив од стварања као таквог: „Хераклите – пријатељу, научио си ме да љубим ватру и / умирем у сваком трену“ (115). Почивајући на концепту емоционалног, уметничко стварање у поетици ауторке бива виђено као ватра и страст, а сâмо песништво као најчистији облик животне енергије: „У песми кључа као на / скупштинском заседању, врисак форму диже у ваздух и / осећање лепрша великим црвеним барјаком“ (86). Осим тога, песничко стварање предочено је као изазов, као суочавање јединке са сопственим страховима, будући да поетски

простор никако није подручје комфора: „мислим да је тешко писати песме / (...) / ал' мислим да није лако / ни гутати отров освајати планинске висове“ (83).

Поезија Халине Пошвјатовске у средиште свога поетичког фокуса поставља женски принцип, афирмишући жену кроз укрштај интелектуалног и путеног, религијског и профаног, као хармонију и склад. Фигура жене у оквирима ауторкиног песништва снажна је и одлучна, „свесна себе / себи осмехнута“ (30), бивајући она која „себи пружа руку / и себе води по снегу“ (48), профилишући тако снажни еманципаторски набој своје поезије. Жена бива изграђена као свестрана, заокружена личност, савршени укрштај духовног и практичног: „треба да заложим ватру купим хлеб / прочитам Платона / треба да мислим на сутра“ (77).

Иако у тоновима певања о самосталној, еманципованој жени путеност није скрајнута, већ, напротив, градећи свој концепт целовите и свестране женске личности снажно је истакнута телесност у свом најпозитивнијем светлу: „груди – баш то / груди је имала такве / да само станеш / и покликне заносне / дижеш у облаке“ (19). Хераклитов филозофски концепт у фигури жене добија свој пуни замах, па је женски принцип опеван кроз страст, пламен и ватру, зато, говорећи у име свих жена, ауторка на наглашава да „ми не верујемо у пакао / у разиграну ватру / и саме смо искре“ (8). Идеја ватре, у складу са поетиком интегралног женског бића, не задржава се на плану телесног, путеног, већ своју улогу задобија и у интелектуалној сфери постојања: „будућност света је у нашим рукама / дабоме у нашим врелим рукама / (...) / знање је у нашим рукама / спас је у слатком месу“ (68).

Домен религијског у поезији Халине Пошвјатовске измештен је из оквира хришћанских канона. Свете тајне хришћанског света смештају се нигде друго до у тело жене, која постаје својеврсни храм: „пуна сам твојих тајни / воду претварам у жеђ за вином / вино – претварам у пламен крви“ (73). Преобликовање хришћанског канона свој пуни домет добија у централној теми опуса – љубави у најопштијем смислу. Принцип свеприсутне љубави, која постоји у много облика и на мноштво начина, прожима читаву збирку, постајући религија сама: „на мом хладном небу зориш / теби се молим / која је то религија“ (15). Постајући највиша лествица духовности, у поетици Пошвјатовске, више него јасно, љубав се испољава и кроз фигуру Богородице: „дете је било бескрајно наго / а она није имала ништа / сем љубави / и тако је расло / грејано дахом“ (60).

Мотив љубави јавиће се, дакле, као најбитнији сегмент постојања, који изграђује сав духовни, али и појавни свет, бивајући на тај начин универзални концепт свакога бића. Она је свеприсутна и непобедива, смештена у астрални простор, где постаје једино егзистенцијално мерило, ван граница опипљивог света: „а говорили су да љубави нема / лагали да је умрла у санаторијуму / горком од запева карболне киселине / подлегла врло људској јектици“ (21). Постојање, самим тим, бива одређено једино љубављу, а љубав постаје егзистенција сама.

Песнички свет Халине Пошвјатовске почива на два основама. Док прву основу чини љубав као свеприсутни принцип, друга се огледа у мотиву смрти, која не постоји супротстављена еросу, већ као равноправни чинилац бивствовања. Ако је љубав, с једне стране, оно што чини основну постојања свакога бића, смрт тај принцип одређује. Живот у том смислу постаје само људска конструкција, на путу од једног до

другог елемента, чиме песникиња преобликује принципе на којима почива познати свет: „ко уме / између љубави и смрти / да удене анегдоту о животу“ (43). На тај начин смрт се јавља као једна од жижних тачака ауторкиног поетског израза, али не у конвенционално схваћеним оквирима коначности. Пошвјатовска мотив смрти не гради као коначност и завршетак, већ као многострукост, постављајући питање „колико пута се може умрети од љубави“ (111). Умножавање мотива смрти чини да постојање добија вид свакодневних, малих умирања у различитим облицима, а самим тим, смрт постаје један од основних принципа постојања: „дан и ноћ су тако дуги / не будем ли умирала неколико пута / дневно / чиме ћу испунити време“ (134).

Иако умножен и свеprisутан, као и љубав, мотив смрти у ауторкином опусу, дакле, ни у ком смислу не носи дозу трагике. Концепт смрти, као извесности и крајњег исхода постојања, пре свега, изграђен је на помирењу и прихватању: „обилазим то место сваког дана / не рачунам да будем помилована“. Поезија се у контексту тако позиционираног мотива смрти, будући страст и ватра, јавља као антипод. Пошто егзистенција бива на основама љубави и малих, свакодневних умирања, у ишчекивању коначне смрти, сфера поетског јавља се као једина способна да се супротстави: „Халина Пошвјатовска је човек, кажу / и умреће, кажу, ко многи пре ње / Халина Пошвјатовска баш овог часа / кињи своје умирање“ (114).

Опус Халине Пошвјатовске представља сферу дубоко емотивне поезије, конципиране кроз љубав и смрт, на чијим крајностима егзистира, пре свега, снажна, еманципована жена. Будући да модерним поетским изразом проговара о више него актуелним темама, не чуди што њена поезија и данас заузима значајно место, како у феминистички оријентисаним круговима, тако и међу љубитељима модерног поетског израза. У том смислу, *Избране ѿесме*, као значајна збирка, коју је приредила и превела Милица Маркић, будући да у основним цртама репрезентује песникињин поетски свет, важно је и незаобилазно штиво у сагледавању домета Халине Пошвјатовске, али и у разумевању разноликости и богатства пољске књижевности уопште.